

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРИЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ
ДО ПРАЦІ ТА ФОРМУВАННЯ У НИХ ГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ**

УДК 373.5.048:331.545

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287933>

Тетяна Пантюк, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Юрій Якимець, аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРИЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ
ДО ПРАЦІ ТА ФОРМУВАННЯ У НИХ ГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ**

Актуальність дослідження проблеми формування господарської культури дітей та молоді продиктована суспільно-політичними, соціально-економічними, культурно-освітніми умовами життя сучасного суспільства, яке вимагає зміни ставлення до праці, її організації, професійної орієнтації та ранньої адаптації молоді, реалізації такої парадигми освіти, яка б забезпечувала успішне професійне становлення і визначення людини у процесі навчання. Важливо також враховувати рівень розвитку сучасного суспільства, тобто перехід від індустріального суспільства до інформаційного, стрімкий розвиток технологій у найширшому сенсі.

Ключові слова: формування господарської культури; діти; молодь; професійна орієнтація; професійна адаптація; педагогічні умови.

Лім. 10.

Tetiana Pantiuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the General Pedagogy and Preschool Education Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Yurii Yakymets, Postgraduate Student of the General Pedagogy and Preschool Education Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR INVOLVING CHILDREN AND YOUTH
INTO WORK AND FORMING THEIR ECONOMIC CULTURE**

The relevance of the study of the problem of the formation of the economic culture of children and youth is dictated by the socio-political, socio-economic, cultural and educational conditions of the life of modern society, which requires a change in the attitude to work, its organization, professional orientation and early adaptation of young people, the implementation of such a paradigm of education that would ensure the successful professional formation and identification of a person in the process of learning. The level of development of modern society should also be taken into account, that is, the transition from an industrial society to an information society, the rapid development of technologies in the broadest sense.

Important in today's conditions is the formation of an economic culture in children and youth, which would be based on the traditions of our people, social development in today's conditions and the aspirations of everyone in view of their goals, values, abilities and needs. Early definition of professional goals is important for young people. Every person should have plans for the future and know what they want to achieve. The formed ability to work for the result can also affect the earnings and future job prospects of young people. Young people must clearly understand the importance of constant professional improvement and development in view of those social processes that testify to rapid changes in technology, information, methods of activity, rapid development of science, realize the importance and possibility of changing professional activity at a certain stage of life, etc.

Formation of economic culture of the individual is an urgent task of all educational institutions. The earlier the specified process is started, the better the processes of professional orientation and adaptation will take place. The pedagogical toolkit of modern pedagogy is diverse in order to implement the task of involving children in work, to form self-care skills, to develop aptitudes and abilities, to convey to children and youth the prospects of high human professionalism, etc.

It is important at the present stage to study the problems of the theory and practice of professional growth of a person in the conditions of an informative and mechanized society, the development of the ability to adapt to the changing world of professions, an understanding of the importance of social changes and challenges, etc.

Keywords: formation of economic culture; children; young; professional orientation; professional adaptation; pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження проблеми формування господарської культури дітей та молоді продиктована суспільно-політичними, соціально-економічними, культурно-освітніми умовами життя сучасного суспільства, яке вимагає зміни ставлення до праці, її організації, професійної орієнтації та

ранньої адаптації молоді, реалізації такої парадигми освіти, яка б забезпечувала успішне професійне становлення і визначення людини у процесі навчання. Важливо також враховувати рівень розвитку сучасного суспільства, тобто перехід від індустріального суспільства до інформаційного, стрімкий розвиток технологій у найширшому сенсі.

Українські вчені наголошують на потребі створення національної моделі господарської культури особистості впродовж усього її життя [1; 2; 6; 7; 8; 9; 10]. Важливою обставиною для цього є:

- трансформація національної освіти з урахуванням аксіологічного підходу до процесів освіти та виховання;
- створення ієрархії національних цінностей;
- примноження традицій господарювання;
- збереження автентичності та самобутності трудового і господарського світоглядів українців;
- врахування потреб сучасного технізованого й інформатизованого світу тощо.

У змісті сучасної освіти існує суперечність, сутність якої полягає у тому, що основні державні, зокрема освітні документи, визначаючи її розвиток, декларують завдання освіти й виховання щодо формування господаря, а практика свідчить про нерозробленість наукової парадигми, яка б чітко визначала теоретичні аспекти та практичні моменти до вивчення і реалізації проблеми; створення цілісної моделі виховання господарської культури особистості; пошук мотиваційних аспектів формування господарської культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській науці є ґрунтовні праці в ділянці історії розвитку шкільництва Західної України, де обов'язковим елементом було формування господарської культури (Г. Білавич, З. Гіптерс, І. Левандовська, Т. Пантюк, та ін.) [3; 5; 9].

У студіях сучасних учених також здійснено аналіз теоретико-методологічних засад виховання господарської культури учнів, розкрито проблему господарського виховання школярів різноманітними засобами [3; 4; 6; 7; 9].

Метою нашої статті є з'ясування педагогічних умов прилучення дітей та молоді до праці та формування у них господарської культури.

Виклад основного матеріалу. Уміння працювати в групі чи індивідуально, отримувати задоволення від процесу праці та її результатів корисно на кожному етапі людського життя. Тому важливим завданням виховання у кожному періоді життя людини є формування у дітей та молоді здатності до праці у різних її формах та виявах, виховання працелюбності та відповідних цінностей. Дорослим варто природним чином розвивати цю важливу соціальну компетентність змалечку.

Добре самопочуття людини в колективі та наодинці з собою значно залежить від її зайнятості, любові до різних видів діяльності, здатності отримувати радість від праці, любити працювати і поважати працю інших людей, милуватися і захоплюватися результатами праці, навіть якщо вони не значні чи не видатні.

Соціальні контакти у процесі діяльності мають великий вплив на розвиток і самооцінку особистості.

Щоб дитина була задоволена своїми стосунками з іншими, вона повинна мати можливість здорово конкурувати та співпрацювати з іншими. Діти та молодь також повинні навчитися правильно оцінювати людську діяльність, передовсім не з точки зору перемоги (наприклад, у грі) чи домінування в групі, а радше з позиції досягнення цілей, задоволення від спілкування та діяльності, виконання певних професійних ролей, у яких відбувається самоствердження людини.

Стійка навичка працездатності природно сформована під час виховання стане в нагоді дитині чи молодій людині в будь-якій сфері життя: починаючи з дитсадка чи школи, через навчання та роботу, у сімейному житті та в стосунках з друзями, колегами по роботі, у процесі улюбленої праці чи хобі.

Важливим в умовах сьогодення є формування у дітей та молоді господарської культури, опертої на традиції нашого народу, суспільний розвиток в умовах сьогодення і прагнення кожного з огляду на його мету, цінності, здібності і потреби. У рефлексіях учених господарська культура постає як багатоаспектне, інтегральне явище, наріжними складниками якого виступали господарські знання, господарські цінності (ціннісні орієнтації, господарське мислення, господарська ментальність, господарська відповідальність) і господарська діяльність (поведінка), що проявлялося в системі відносин: людина-господарство, людина-людина, людина-громада, людина-державна, людина-природа [5, 401].

Першою інституцією, яка вчить дитину працювати, любити різні види щоденної діяльності, поважати людей праці є сім'я та родина. У сімейному житті є широкі можливості для спільної та індивідуальної праці. Для цього не потрібно придумувати складні ігри чи завдання. Все, що потрібно зробити дорослим, це попросити дитину про допомогу в повсякденних справах та обов'язках.

Важливо якомога раніше навчити дитину відповідальності та поваги до праці. Цікаво, що це не так складно, як може здатися. Маленькі діти дуже часто прагнуть самостійно виконувати прості завдання і намагаються стати якомога самостійнішими. Завдання дорослих визначити, що ми дозволимо дитині робити, а що – ні.

Робота дітей та молоді як індивідуально, так і в команді інтенсивно розвиває особистість в емоційному, соціальному та когнітивному планах. Це дає можливість помічати відмінності в настроях інших однолітків, а також працювати над різними моделями спілкування і взаємодії. Отже, колективна робота продуктивно формує особистість. Спільна діяльність має чимало позитивних рис, зокрема:

- дитина та молода людина краще контактує з новими людьми;
- вчиться адекватно приймати інших;
- вивчає різні способи врегулювання конфліктів;

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРИЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ ДО ПРАЦІ ТА ФОРМУВАННЯ У НИХ ГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

– у дітей та молоді формуються позитивні риси характеру: працелюбність, повага до інших, наполегливість, обов'язковість, позитивна мотивація тощо;

– людина у процесі праці присвоює основні соціальні правила людського співіснування.

Вільний час – це також чудова можливість навчити дитину працювати в групі. Для цього можна використати ігри. Вдома можна пояснити дитині, що перемога – це не найголовніше, завдяки чому вона уникне конфліктів у садку чи школі, навчиться працювати в групі, усвідомлюватиме значення праці в житті людини.

Для молоді важливим є раннє визначення професійних цілей. Кожній людині варто мати плани на майбутнє і знати, чого вона хоче досягнути. Сформована здатність працювати на результат також може вплинути на заробіток та перспективи майбутньої роботи молоді. Молоді люди повинні чітко розуміти важливість постійного професійного удосконалення та розвитку з огляду на ті суспільні процеси, які свідчать про швидкі зміни технологій, інформації, методики діяльності, стрімкий розвиток науки, усвідомити важливість і можливість зміни професійної діяльності на певному життєвому етапі тощо.

Педагогічними умовами, які сприяють формуванню господарської компетентності дітей та молоді можна вважати:

1. Розширення знаннєвого потенціалу особистості, інтелектуального розвитку і системна підготовка до майбутньої професійної діяльності

Хоча практика важлива на шляху до професійних досягнень, проте не можна також нехтувати теорією. Варто ставитися до навчання як до інтелектуального виклику та максимально використовувати час, проведений на лекціях, семінарах, майстер-класах, курсах тощо. Професійні знання є основою професійної підготовки та є важливими на роботі.

2. Усвідомлення і розуміння професійних перспектив

Випускники таких спеціальностей, як інформатика чи іноземна філологія, не скаржаться на відсутність цікавих пропозицій роботи. У багатьох випадках наявність вищої освіти та диплома за певною спеціальністю є обов'язковою умовою при прийомі на роботу. Проте діти та молодь повинні розуміти, що світ змінюється і вимагає все нових професій та здатностей виконувати певну діяльність. Тому професійне прогнозування є важливою умовою професійної орієнтації.

3. Мотивація праці

Диплом про вищу освіту є одним із факторів, що визначають розмір винагороди за ту чи ту діяльність. Здорове суспільство завжди враховує рівень освіти при встановленні винагороди за працю. Молоді люди повинні розуміти, що навчання і постійне про-

фесійне удосконалення шляхом осягнення нових знань та навичок є важливою умовою матеріальної винагороди за працю.

4. Престиж

Широкі знання, освіта, привабливі професійні перспективи, особистий розвиток і розширення світогляду, рівень заробітку – все це визначає становище людини у суспільстві. Прагнення до комфортного життя, широке задоволення матеріальних і духовних життєвих потреб, турбота про здоров'я, подорожі й відпочинок – все це вимагає постійного професійного удосконалення й розвитку професійних здібностей.

5. Підвищення самооцінки засобом праці та діяльності

Завдяки високому соціальному становищу та усвідомленню себе хорошим професіоналом можна сформувати здорове почуття власної гідності. Професійно адаптована і реалізована людина відзначається впевненістю у собі, у завтрашньому дні, життєлюбністю, добрим настроєм і позитивними емоціями.

6. Знайомства і дружба як результат праці

Навчання і рання професійна орієнтація – чудова можливість знайти друзів, товаришів, однодумців. Час, проведений закладі освіти сприяє побудові як професійних, так і приватних стосунків – обидва типи важливі й потрібні кожній людині протягом усього її життя.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, формування господарської культури особистості є важливим завданням усіх виховних інституцій. Що раніше буде розпочатий означений процес, то краще відбуватимуться процеси професійної орієнтації та адаптації. Педагогічний інструментарій сучасної педагогіки є різноманітним для того, щоб реалізувати завдання прилучення дітей до праці, формувати вміння самообслуговування, розвивати задатки і здібності, донести до дітей та молоді перспективи високого професіоналізму людини тощо.

Важливим на сучасному етапі є дослідження проблем теорії та практики професійного зростання людини в умовах інформатизованого та технізованого суспільства, розвиток уміння пристосовуватися до змінного світу професій, розуміння важливості суспільних змін та викликів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрухів І. Західноукраїнські молодіжні товариства “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”, “Луг”. Івано-Франківськ, 1992. 79 с.
- Білавич Г. Господарсько-економічна праця товариства “Сільський господар” на північно-західних українських землях (1930 – початок 1940-х рр.). *Молодь і ринок*. 2015. № 1 (120). С. 77–82.
- Білавич Г. Господарсько-економічне просвітництво дорослих у Західній Україні (кінець XIX – початок XX ст.).

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРИЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ
ДО ПРАЦІ ТА ФОРМУВАННЯ У НИХ ГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ**

Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2013. Вип. Л. С. 3–8.

4. Білавич Г. Формування господарської культури дітей і дорослих на Прикарпатті: історико-педагогічний аспект. *Гірська школа Українських Карпат*. 2013. № 10. С. 23–28.

5. Білавич Г. Теорія і практика виховання господарської культури учнів та дорослих у Західній Україні (друга половина XIX – середина 40-х років XX століття): дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2016. 708 с.

6. Будник О.Б. Педагогічні передумови виховання господарської культури молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Івано-Франківськ, 1997. 179 с.

7. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів, 1996. 238 с.

8. Гіптерс З. Економічна освіта молоді в Галичині XIX – першої половини XX століть: теорія, досвід, персоналії. Львів : ЛБІ НБУ, 2006. 220 с.

9. Левандовська І.З. Підготовка молоді до самостійного трудового життя у діяльності молодіжних об'єднань на західноукраїнських землях (20–30-і рр. XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”. Тернопіль, 2008. 20 с.

10. Пантюк Т.І. Інновації в освіті: необхідність, сутність, зміст. *Молодь і ринок*. 2020. № 6–7 (185–186). С. 6–10.

REFERENCES

1. Andrukhiv, I. (1992). Zakhidnoukrainski molodizhni tovarystva “Sokil”, “Sich”, “Plast”, “Luh” [Western Ukrainian youth associations “Sokil”, “Sich”, “Plast”, “Lug”]. *Ivano-Frankivsk*, 79 p. [in Ukrainian].

2. Bilavych, H. (2015). Hospodarsko-ekonomichna pratsia tovarystva “Sil'skyi hospodar” na pivnichno-zakhidnykh ukrainskykh zemliakh (1930 – pochatok 1940-kh rr.) [Economic work of the “Sil'skiy Hospodar” society in the north-western Ukrainian lands (1930s – early 1940s)]. *Youth & market*. No. 1 (120). pp. 77–82. [in Ukrainian].

3. Bilavych, H. (2013). Hospodarsko-ekonomichne prosvitnytsvo doroslykh u Zakhidnii Ukraini (kinets XIX – pochatok XX st.) [Economic education of adults in Western Ukraine (end

of the 19th – beginning of the 20th century)]. *Bulletin of Vasyly Stefanyk Prykarpattia National University*. Vol. L. pp. 3–8. [in Ukrainian].

4. Bilavych, H. (2013). Formuvannia hospodarskoi kultury ditei i doroslykh na Prykarpatti: istoryko-pedahohichniy aspekt [Formation of economic culture of children and adults in Prykarpattia: historical and pedagogical aspect]. *Mountain School of the Ukrainian Carpathians*. No. 10. pp. 23–28. [in Ukrainian].

5. Bilavych, H. (2016). Teoriia i praktyka vykhovannia hospodarskoi kultury uchniv ta doroslykh u Zakhidnii Ukraini (druha polovyna XIX – seredyna 40-kh rokiv XX stolittia) [Theory and practice of economic education of students and adults in Western Ukraine (second half of the 19th – mid-40s of the 20th century)]. *Doctor's thesis*. Drohobych, 708 p. [in Ukrainian].

6. Budnyk, O.B. (1997). Pedahohichni peredumovy vykhovannia hospodarskoi kultury molodshykh shkoliariv [Pedagogical prerequisites for the education of economic culture of younger schoolchildren]. *Candidate's thesis*. Ivano-Frankivsk, 179 p. [in Ukrainian].

7. Vyshnevskiy, O. (1996). Suchasne ukrainske vykhovannia [Modern Ukrainian education]. *Pedagogical essays*. Lviv, 238 p. [in Ukrainian].

8. Hipters, Z. (2006). Ekonomichna osvita molodi v Halychyni XIX – pershoi polovyny XX stolit: teoriia, dosvid, personalii [Economic education of youth in Galicia in the 19th – first half of the 20th centuries: theory, experience, personalities]. Lviv, 220 p. [in Ukrainian].

9. Levandovska, I.Z. (2008). Pidhotovka molodi do samostiinoho trudovoho zhyttia u diialnosti molodizhnykh obiednan na zakhidnoukrainskykh zemliakh (20–30-i rr. XX st.) [Preparation of young people for independent working life in the activities of youth associations in Western Ukrainian lands (20–30s of XX century)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil, 20 p. [in Ukrainian].

10. Pantjuk, T.I. (2020). Innovatsii v osviti: neobkhdnist, sutnist, zmist [Innovations in education: necessity, essence, content]. *Youth & market*. No. 6–7 (185–186). С. 6–10. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.05.2023

“Ідеї правлять світом і викликають у ньому потрясіння. Увесь соціальний механізм спирається у кінцевому підсумку на думку людей”.

*Огюст Конт
французький філософ*

“Кожний новий крок на шляху прогресу дає нову надію і пов'язаний із подоланням нових труднощів”.

*Клод Леві-Строс
французький антрополог, етнограф, соціолог і культуролог*

“Творіння інтелекту переживають шумну суєту поколінь і на протязі століть зігрівають світ теплом і світлом”.

*Альберт Ейнштейн
один з найвизначніших фізиків XX століття*

